

Bibelske profetier og deres betydning for kristnes syn på det jødiske folk og staten Israel

Hvor stammer kristnes syn på jøder og Israel fra? Hvordan bruges Bibelen til at understøtte disse syn? Og hvordan skal Bibelens ord om jøderne som Guds udvalgte folk og Israel som Guds udvalgte land forstås af kristne? Ole Andersen tager på rejse gennem Bibelens profetier og forklarer deres betydning for og sammenhæng med kristnes opfattelser af jøder og staten Israel.

Af Ole Andersen

Fra den ene yderlighed til den anden. Sådan kan opfattelserne af det jødiske folk og staten Israel blandt kristne med stor ret beskrives. Det gælder også, hvis vi indsnævrer synsfeltet til de kristne, der i en eller anden grad lader Bibelen være udgangspunktet, når de forholder sig til det jødiske folk eller til staten Israel.

På den ene yderfløj er der kristne, der aktivt støtter den israelske højrefløj og bosætterbevægelsen. Argumentet er, at Gud i Bibelen har lovet, at Israels folk en dag skal overtage hele landet. Derfor må kristne arbejde for, at det sker her og nu. For de mere ekstreme af disse kristne resulterer synspunktet i had til palæstinensere og undertiden også til israelere på den politiske venstrefløj eller i åbenlys antiarabisk racisme. Disse opfattelser findes især blandt nogle evangelikale grupper på den politiske højrefløj i USA, men selvom synspunkterne er sjældne i Skandinavien, findes der også eksempler her.¹ På den anden yderfløj findes kristne grupper, der tager udgangspunkt i et historisk modsætningsforhold mellem jøder og kristne. Jøderne dræbte Jesus, hævder de. Derfor bør kristne af princip være modstandere af det jødiske folk. Blandt disse antisemitiske grupper er for eksempel de amerikanske *Christian Identity* og *World Church of the Creator*, der har udviklet en teori

om, at jøder er Satans børn, der derfor sammen med staten Israel må bekæmpes af sande kristne.²

De allerfleste kristne hører ikke til disse ekstreme ydergrupper, men befinder sig et sted i midten. Men "midten" er i dette tilfælde særdeles bred og rummer mange vidt forskellige opfattelser. Nogle kristne lægger vægten på, at det jødiske folk er Bibelens folk og Israels land Bibelens land. Derfor er de grundlæggende positivt indstillet over for jøder. Nogle kombinerer dette bibelhistoriske udgangspunkt med en vægtlægning på de bibelske profetier om Israels folks tilbagevenden til Israels land og er derfor meget positivt indstillet ikke blot over for det jødiske folk generelt, men også specifikt over for staten Israel. Andre kristne mener, at Israels bibelhistoriske særstilling som Guds udvalgte folk blev ophævet, da Jesus blev født. I stedet kan de for eksempel tage deres udgangspunkt i, at Jesus valgte side med de svage, og da palæstinenserne i dag betragtes som den svage part over for en israelsk overmagt, bør kristne ifølge dem støtte palæstinenserne i den politiske konflikt.

Bibelen er udgangspunktet, men konklusionerne er vidt forskellige. I centrum for denne diskussion mellem

forskellige kristne står de bibelske profetier om Israels folk og Israels land. Tolkningen af dem er en af de afgørende faktorer for, hvilket forhold kristne har til det jødiske folk. Emnet for denne artikel er derfor kristnes forståelse af Israelsprofetierne i Bibelen.³

Israelsprofetierne – profetier om folkets og landets fremtid

Grundlaget for de bibelske profetier om Israel findes allerede i Mosebøgerne. Her er der flere tekster, der indeholder profetier om Israels folks fremtid i perioden efter indvandringen i det forjættede land. Den måske vigtigste af disse tekster er Femte Mosebog 30,1-10.⁴

Femte Mosebog handler om Guds pagt med Israels folk. Bogen er på mange måder struktureret parallelt med nærorientalske politiske pagter mellem en stormagtskonge og hans vasal. Forenklet sagt indeholder både de nærorientalske pagter og Femte Mosebog fire vigtige dele: Et forord (5 Mos 1,1-5), pagtens historiske baggrund (5 Mos 1,6-4,43), pagtens forpligtelser (5 Mos 4,44-26,19) og pagtens velsignelser og forbandelser (5 Mos 27-28).⁵

De afsluttende velsignelser lover alt godt til den, der opretholder pagtsforholdet, mens forbandelserne lover pagtsbryderen ødelæggelse og undergang. Velsignelserne og forbandelserne stiller vasalkongen over for to muligheder. Velsignelserne er guleroden: *Hvis* vasallen opretholder pagtsforholdet ved at holde pagtsbetingelserne, *så* vil det gå ham godt. Forbandelserne er stokken: *Hvis* vasalkongen bryder pagten, *så* vil der ske ham alt det forfærdelige, der er indeholdt i forbandelserne.

Sådan er det også i Femte Mosebog. Både velsignelserne og forbandelserne indledes med "hvis".⁶ Men derefter bryder Femte Mosebog det typiske mønster fra de politiske pagter. Forbandelserne er ikke bare en trussel om en mulig konsekvens, men en forudsigelse af noget, der vil komme. Mens velsignelsesafsnittet kun fylder 14 vers (5 Mos 28,1-14), fortsætter forbandelsesafsnittet i stadig mere detaljerede udpenslinger (5 Mos 28,15-68). Helt

tydeligt bliver det til sidst i den udvidelse af afsnittet, der er tilføjet i kapitel 29. Her ender det med en regulær profeti om en kommende generation af israelitter, der en dag i fremtiden sammen med udlændinge skal betragte Israels ødelagte land og med undren spørge, hvorfor dette lands og folks historie dog er blevet så forfærdelig. Svaret vil blive, at Israels folk har brudt pagten med Gud. Derfor har han taget landet fra dem og sendt dem i eksil (5 Mos 29,21-27).

I løbet af kapitel 28 og 29 bliver *muligheden* for et pagtsbrud og truslen om forbandelser altså til en profeti om noget, der vil ske. På et tidspunkt efter indvandringen i det forjættede land vil Israels folk igen miste landet og ende i eksil.

Når alt det er sket – det vil sige efter en periode, hvor Israels folk har boet i Israels land, men derefter mistet det og er blevet spredt ud over hele jorden – vil der igen ske noget afgørende nyt: Gud vil vende Israels skæbne (5 Mos 30,1-10). Guds indgriben den dag vil omfatte tre forhold:

- 1) Israels folk vil få et fornyet forhold til Israels Gud. Det symboliseres gennem en omskæring af hjertet og ikke blot af kroppen.
- 2) Israels folk vil vende tilbage fra de fjerneste steder på jorden og igen blive samlet i Israels land.
- 3) Israels land vil blive særdeles frugtbart.

I lyset af Femte Mosebogs lighed med de politiske pagter er dette virkelig overraskende. I en politisk pagt er der ingen fremtid for den vasal, der bryder pagtsforholdet til storkongen. Den manglende fremtid er netop essensen i den trussel, der skal få vasallen til at opfylde pagtsbetingelserne. Men Gud forudsiger her, at Israels folk vil bryde pagten, hvorefter han alligevel lover dem en fremtid efter pagtsbrud og eksil. Israels folks historie slutter ikke med diaspora, men med aliya.

Femte Mosebog tegner således et bemærkelsesværdigt billede af Israels fremtid efter indvandringen i landet. Israels historie vil komme til at bestå af tre perioder:

1) *Israels folk bor i Israels land.* Her har folket valgmuligheden mellem at holde eller bryde pagten med Gud (velsignelse og forbandelse).

2) *Israels folk er i eksil.* Fordi folket vælger at bryde pagten, vil de blive fordrevet ud over hele jorden, mens landet bliver ødelagt.

3) *Israels folk vender tilbage til Israels land.* Gud vender folkets skæbne, så deres gudsforhold bliver fornyet, de bliver samlet i landet, og landet bliver frugtbart. Det vil ske *b'acharit hajamin*, det vil sige ”i de sidste dage”, ved tidernes ende.⁷

Mosebøgernes billede af Israels folks fremtid er grundlæggende for resten af Det Gamle Testamente. Profet efter profet gentager og uddyber samme billede. De advarer folket om, at eksilet er uundgåeligt, hvis folket bryder pagten med Gud. Og de forudsiger, at efter det kommende eksil vil Gud til sidst i historien igen samle Israels folk i Israels land, forny folkets gudsforhold og lade landet blive genopbygget og genopdyrket.

Profeten Jeremias, der selv oplevede virkeliggørelsen af eksilet i forbindelse med Jerusalems ødelæggelse i 586 f.Kr., bruger det vigtige udtryk fra Femte Mosebog 30 om at ”vende Israels skæbne”: ”Jeg vender jeres skæbne og samler jer fra alle de folk og fra alle de steder, jeg fordrev jer til, siger Herren; jeg fører jer tilbage til dette sted, som jeg førte jer bort fra.”⁸ Det samme gør profeten Amos:

Jeg vender mit folk Israels skæbne, de skal genopbygge de forladte byer og bo i dem, de skal plante vingårde og drikke vinen, de skal anlægge haver og spise frugten. Jeg planter dem på deres jord, og de skal aldrig mere rykkes op fra den jord, jeg har givet dem, siger Herren din Gud.⁹

To forskellige tolkninger

Jesus og apostlene delte den almindelige opfattelse i antik jødedom, at Toraen, Profeterne og Skrifterne (Tanak, Det Gamle Testamente) var Guds ord til Israels folk.¹⁰ Troen på, at Jesus var Messias, ændrede derfor

intet ved de første Jesus-troendes forhold til den jødiske Bibel. Dette forhold fortsatte også, da ikke-jøder i det andet århundrede var blevet den dominerende gruppe i den kristne kirke. Jødernes hellige skrifter udgjorde den første store del af de kristnes Bibel.

Det betød, at også de talrige profetier om Israels herlige fremtid var en del af de kristnes Bibel. Spørgsmålet var – og er – bare, hvordan kristne skal forstå disse løfter til Israel. Hvad betyder den kristne tro på Jesus som Messias for tolkningen af Israelsprofetierne i Bibelen? Det spørgsmål er der stor uenighed om blandt kristne. Især hvis man inddrager detaljerne, er der mange forskellige måder at forstå profetierne på. Men de mange tolkninger kan inddeles i to hovedgrupper: De, der mener, at profetierne handler om den kristne kirke (”kirketolkningen”), og de, der mener, at de handler om Israels folk og land (”Israeltolkningen”).

Kirketolkningen

Kirketolkningen siger, at kristne i dag skal forstå Det Gamle Testaments profetier om Israels fremtid sådan, at de handler om den kristne kirke i dag og kirkens fremtid på den nye jord efter Jesu genkomst. Når kristne i dag læser Femte Mosebog 30, skal de ifølge kirketolkningen tænke på sig selv. De mennesker, hvis skæbne Gud vil vende, er de mennesker af alle folkeslag, der kommer til at tro på Jesus og derfor udgør Guds kirke på jorden. Det land, de en dag skal vende hjem til, tolkes enten i åndelig betydning som kirken her og nu eller mere konkret som den nye jord, som Jesus vil skabe, når han er kommet igen.

Denne måde at læse Det Gamle Testamente på går langt tilbage i oldkirken. I det andet århundrede begyndte nogle hedningekristne for første gang at kalde den kristne kirke for ”det nye Israel” eller ”det sande Israel”. Det slog efterhånden igennem og fik afgørende betydning for kirkens forståelse af profetierne i Det Gamle Testamente. Når man læste en profeti om Israels fremtid, tolkede man ”Israel” som ”det sande Israel”, det vil sige den kristne kirke. Gennem hele den kristne

Et klassisk udtryk for kirkelig antisemitisme er "Ecclesia-Synagoga-motivet", der var udbredt i Middelalderen og her ses som kalkmaleri i Spentrup Kirke (ca. 1200). Kvinden til venstre symboliserer synagogen. Hun er iført en jævn klædning, har bind for øjnene, står med bøjet hoved, og hendes krone er faldet af. Kvinden til højre symboliserer kirken. Hun er iført en smuk, mønstret kjole og et slag, der udtrykker dronningeværdighed, står rank og har en krone på hovedet. Kvinden til venstre stikker et langt spyd op i lammet, der symboliserer Jesus, så blodet flyder og løber ned i en kalk, som kvinden til højre holder. Foto: Ole Andersen 2016.

kirkes historie har denne måde at læse Israelsprofetierne på været meget udbredt.¹¹ I den katolske kirke har den været fuldstændig dominerende, og også store dele af de lutherske og reformerte kirkesamfund har været præget af den. Sådan er det delvist stadigvæk, selvom tolkningen er blevet udfordret af de sidste hundrede års begivenheder i det jødiske folk og ikke mindst staten Israels oprettelse i 1948.

I sin klassiske udgave er kirketolkningen ofte blevet kaldt for *substitutionsmodellen* eller "erstatningsteologi". Men da en klassisk udgave af erstatningsteologien ofte har hængt sammen med forskellige grader af kirkelig antisemitisme, vil de fleste tilhængere af kirketolkningen i dag ikke vedkende sig benævnelsen erstatningsteologi. I stedet bruges undertiden det engelske udtryk *supersessionism*.

Argumenterne for kirketolkningen varierer fra periode til periode i kirkehistorien og fra bibeltolker til bibeltolker. Men konklusionen er den samme: Bibelens Israelsprofetier handler om den kristne kirke og ikke om Israel.

Israeltolkningen

Israeltolkningen siger, at kristne skal forstå Det Gamle Testaments profetier om Israels fremtid sådan, at de handler om det jødiske folk og landet Israel. Når kristne læser Femte Mosebog 30, skal de tænke på Israel. Det folk, der en dag skal vende hjem fra eksil ud over hele jorden, er det jødiske folk. Det land, de skal vende tilbage til, er Israels land.

Også denne måde at læse Det Gamle Testamente på går langt tilbage i tiden. I antik jødedom var det en helt almindelig forståelse af profetierne.¹² Derfor var det naturligt for de første jødekristne fortsat at læse Det Gamle Testamente på den måde. Senere blev kirketolkningen dominerende i både den katolske og den lutherske kirke, men i 1600- og 1700-tallet lagde en del af pietismens ledere og bibeltolkere vægt på, at profetierne stadig gjaldt det jødiske folk.¹³ Denne tendens fortsatte i en del af vækkelsesbevægelserne i 1800-tallet.¹⁴ Et bemærkelsesværdigt eksempel fra dansk kirkehistorie er

den bornholmske smed Christian Møller, der i 1882 – altså 14 år før Theodor Herzls *Jødestaten* – udgav en lille bog med titlen *Når Kristus kommer*, hvor han på baggrund af læsning i Bibelen forudsagde, at det jødiske folk ville vende tilbage til Israels land. Staten Israels oprettelse i 1948 har fremmet Israeltolkningen, der i dag findes relativt udbredt i både lutherske og reformerte kirkesamfund.

Også for Israeltolkningen varierer argumenterne, men konklusionen er den samme: Bibelens Israelsprofetier gælder stadig i deres oprindelige betydning og vil gå i opfyldelse for Israels folk og land.

Den helbibelske ramme for forståelsen af Israel

Når en kristen bibellæser skal forholde sig til de mange Israelsprofetier, han møder i Bibelen, må han selvfølgelig gøre det i lyset af den kristne kanonforståelse. Det vil sige, at udgangspunktet er, at Toraen, Profeterne og Skrifterne (Det Gamle Testamente) sammen med Det Nye Testamente udgør en helhed. Det er ikke bare en ligegyldig konstatering, men afgørende for, hvordan kristne skal tolke Israelsprofetierne, og dermed for den kristne kirkes forhold til det jødiske folk.

Første gang, Israel nævnes i Bibelen, er i Første Mosebog 12,1-3. Her omtales Israel som ”et folk”, da navnet først kom til et par generationer senere. Heller ikke Abraham har endnu fået sit navn, men omtales som Abram. Han var født i en familie, der dyrkede afguder.¹⁵ Men en dag greb Gud ind i denne hedenske families liv og åbenbarede sig for Abram. Det blev begyndelsen på Israels folks eksistens. Guds ord til Abram bliver gengivet på denne måde:

Herren sagde til Abram: ”Forlad dit land og din slægt og din fars hus, og drag til det land, jeg vil vise dig. Jeg vil gøre dig til et stort folk og velsigne dig. Jeg vil gøre dit navn stort, og du skal være en velsignelse. Jeg vil velsigne dem, der velsigner dig, og den, der forbander dig, vil jeg forbande. I dig skal alle jordens slægter velsignes.”

Der er tre store temaer i Guds besked til Abram: Folk, land og velsignelse.¹⁶

Det første tema er Guds løfte til Abram om, at han vil gøre ham til stamfar til et stort folk. Det var nu lettere sagt end gjort. Bibelteksten fortæller nemlig, at Abrams kone Sara ikke kunne få børn. Som om det ikke var problematisk nok, gik årene efter Guds løfte, uden at der skete noget. Til sidst var Sara kommet ud over den fødedygtige alder uden at være blevet gravid. Først på det tidspunkt, hvor det menneskeligt set var umuligt, fødte Sara sønnen Isak. Han fik senere sønnen Jakob, som Gud gav navnet Israel, og som blev stamfar til de tolv stammer. På den måde blev Abram stamfar til Israels folk. Måden, det skete på, er bemærkelsesværdig. Det krævede et under. En kvinde, der ikke kunne få børn, og som desuden var for gammel til at blive gravid, fødte en søn. Bibeltekstens ordlyd er omhyggelig, når den ikke siger ”du skal blive til et stort folk”, men ”jeg vil gøre dig til et stort folk.” Her er baggrunden for Bibelens understregning af, at Gud er Israels skaber.¹⁷

For det andet gav Gud Abram en befaling om at flytte til et nyt land. Befalingen understreger, at der nu begynder noget helt nyt. Abram skal flytte til et andet land og begynde helt forfra som den første generation af et nyt folk. I de efterfølgende vers fortælles, at Abram adlød Guds befaling og kom til Kana'ans land, der senere blev til ”Israels land”.

Det tredje tema i Guds ord til Abram er mere underligt. Gud giver Abram løftet: ”I dig skal alle jordens slægter velsignes.” For at forstå konteksten for det løfte må vi se på Bibelens indledning. Bibelen begynder med beretningen om, at Gud skabte himlen og jorden (1 Mos 1-2). Forholdene på jorden var perfekte og præget af shalom, helhed uden brud. Der var harmoni mellem Gud og mennesker, harmoni mellem mennesker indbyrdes, harmoni mellem mennesker og resten af skaberværket og harmoni i det enkelte menneskes indre. Menneskehedens eksistens begyndte virkelig i Paradis. Bibelen understreger det ved den stadige gentagelse af to ord i skabelsesberetningen: ”Godt” (syv gange)¹⁸ og ”velsignelse” (tre gange).¹⁹ En rabbinisk tolkning

sammenligner skabelse med en konge, der bygger et palads og forbereder et stort festmåltid og først derefter inviterer gæsterne. Således blev mennesket skabt til fest i Guds fantastiske verden.²⁰ Edens have er Paradiset, velsignelsens sted, hvor alt er godt.

Men sådan blev det ikke ved. Allerede i Bibelens tredje kapitel indtræffer katastrofen. Satan frister Adam og Eva til oprør mod Gud. Syndefaldet medførte en katastrofal ændring af livet på jorden. Ordet ”velsignelse” fra skabelsesberetningen bliver erstattet af ordet ”forbandelse” i syndefaldsberetningen.²¹ Selve jorden kom ind under forbandelse. Første Mosebog kapitel 4-11 maler et billede af livet på en forbandet jord. Møje, smerte, strid, vold, mord, ond tilbøjelighed og til sidst død er nu menneskets levevilkår. To temaer bliver understreget i beskrivelsen i disse kapitler. For det første, at menneskets tilværelse er blevet præget af lidelse. For det andet, at Gud er vred over, at hans gode verden er blevet ødelagt, og at han derfor vil straffe mennesket, der er skyld i ødelæggelsen.²² Velsignelsen i Paradiset er virkelig blevet til en forbandelse.

Det er baggrunden for Guds udvælgelse af Abram i Første Mosebog 12,1-3. Så at sige med elleve kapitlers forsinkelse skaber Gud et nyt folk og giver dem et nyt landområde. Hvorfor? Fordi ”i dig skal alle jordens slægter velsignes.” Med andre ord: Israels folk skal være Guds redskab til at genoprette Paradisets tabte velsignelse for alle folk.

Israels udvælgelse er alt andet end racisme. I samme øjeblik som Bibelen for første gang omtaler Israels folk, bliver det understreget, at Israel er udvalgt – ja, skabt – fordi Gud elsker alle folkeslag og ønsker at velsigne alle mennesker. De to grundvilkår for tilværelsen på jorden, der er beskrevet i de foregående kapitler – menneskets lidelse og Guds vrede – skal ændres, og Israel skal være redskabet i Guds hånd til det. Formålet med Israels eksistens er Guds frelsesplan for hele verden. Det bibelske plot udvikler sig altså fra skabelse (velsignelse) over syndefald (forbandelse) til Israels udvælgelse (plan om velsignelsens genoprettelse).

Det Nye Testamente viderefører dette plot til dets store kulmination. I Det Nye Testamente er plottet knyttet til Messias. Udgangspunktet er troen på, at Jesus er Messias (græsk: Kristus). Det er ham, der i sin egenkab af Messias skal hæve forbandelsen og genoprette velsignelsen. Israel er det redskab, Gud brugte, da han sendte Messias. Jesus var jøde, født af en jødisk mor, omskåret, opvokset efter jødisk tradition, kom i synagogen og templet og levede hele livet i Israels land, og de altafgørende begivenheder i hans liv skete i Jerusalem.

To steder i Det Nye Testamente gør sammenhængen med plottet i Det Gamle Testamente særligt tydelig. Det første sted er Paulus’ ord i Galaterbrevet:

Kristus har løskøbt os fra lovens forbandelse ved selv at blive en forbandelse for vor skyld – der står jo skrevet: ”Forbandet er enhver, der hænger på et træ” – for at velsignelsen til Abraham kunne nå ud til hedningerne i Kristus Jesus.²³

Paulus skriver om Jesu død i Jerusalem omkring år 30. Det bemærkelsesværdige er, at han ved at indflette et citat fra Femte Mosebog 21,22-23 forbinder Jesu død med forbandelse. Da Jesus blev hængt op på korset, kom han ind under forbandelsen. Med andre ord: Jesus påtog sig den forbandelse, der siden syndefaldet har hvilet over alle mennesker på jorden. Fordi ethvert menneske på jorden har syndet, ligesom Adam og Eva gjorde det, er ethvert menneske under forbandelsen og Guds vrede. Men Jesus kom som en stedfortræder, der overtog forbandelsen med det formål, at den velsignelse for alle folkeslag, som Gud talte til Abraham om i Første Mosebog 12,3, kan blive til virkelighed.

Det ene tema i Første Mosebogs beskrivelse af tilværelsen på jorden efter syndefaldet er Guds vrede over det ødelagte Paradis. Det Nye Testamente siger, at en af Jesu opgaver som Messias netop var som et offerlam at gå ind under den vrede og bære straffen som en stedfortræder for alle andre. Tankegangen hænger sammen med Det Nye Testaments tolkning af Esajas’ profeti om Herrens lidende tjener:

Han blev gennemboret for vore overtrædelser og knust for vores synder. Han blev straffet, for at vi kunne få fred, ved hans sår blev vi helbredt. Vi flakkede alle om som får, vi vendte os hver sin vej; men Herren lod al vor skyld ramme ham.²⁴

Den traditionelle rabbiniske tolkning er, at Esajas her taler om det jødiske folk. Men apostlen Filip tolker ligesom den senere kristne tradition Esajas' profeti som handlende om Jesu død.²⁵ Ved sin død påtog Jesus sig skylden og straffen for alle, der tror på ham, for at forløse dem fra deres medskyld i skaberværkets ødelæggelse. Paulus' udsagn i Galaterbrevet 4 og Filip's tolkning af Esajas 53 viser, hvordan Det Nye Testamente tager tråden op fra Første Mosebogs beskrivelse af menneskeheds situation efter syndefaldet. Som Messias er Jesus løsningen på den del af syndefaldets problem, der består i menneskets skyld og Guds vrede.

Det andet sted i Det Nye Testamente, der gør sammenhængen med plottet fra Det Gamle Testamente særligt tydelig, er Johannes' Åbenbaring. Bibelens sidste bog beskriver perioden frem til og med Jesu genkomst. Bogens sidste to kapitler beskriver en ny jord, der vil fremstå efter Jesu genkomst og verdensdommen. I beskrivelsen af det nye Jerusalem på den nye jord hedder det blandt andet:

I midten, med gaden på den ene side og floden på den anden, står livets træ, som bærer frugt tolv gange, hver måned giver det frugt, og træets blade tjener til lægedom for folkeslagene. Og der skal ikke mere være nogen forbandelse. Men Guds og Lammets trone skal stå i byen.²⁶

Med udtrykket "ikke mere nogen forbandelse" tages tråden fra Bibelens første kapitler op. Bibelen begynder med to kapitler, der beskriver et Paradis, hvor alt er godt og under Guds velsignelse. I kapitel 3 går alt i stykker, og velsignelsen erstattes af forbandelse. Men Bibelen

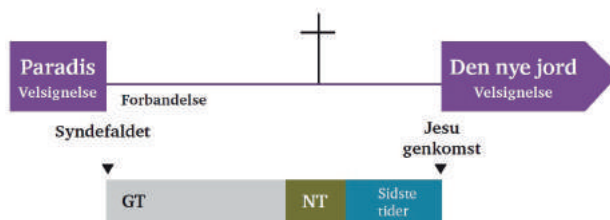
slutter med to kapitler, hvor forbandelsen er ophævet, og alt er genoprettet og på ny under Guds velsignelse.

Ligesom Gud var nærværende i det første Paradis, vil han igen være det på den nye jord:

Nu er Guds bolig hos menneskene,
han vil bo hos dem,
og de skal være hans folk,
og Gud vil selv være hos dem.
Han vil tørre hver tåre af deres øjne,
og døden skal ikke være mere,
ej heller sorg, ej heller skrig, ej heller pine skal være mere.
Thi det, der var før, er forsvundet.²⁷

Det Nye Testamente beskriver altså Jesu genkomst som det tidspunkt, hvor han som Messias skal løse det andet af de problemer, syndefaldet udløste: Menneskeheds lidelse. Nu skal forbandelsen ophæves og velsignelsen genindføres. Dermed er den plan, som Gud afslørede for Abram i Første Mosebog 12, blevet gennemført. Gud har brugt Israel som redskab til at genoprette velsignelsen for alle folkeslag.

Den kristne kanonforståelse er, at Det Gamle Testamente og Det Nye Testamente hører sammen i én Bibel. Argumentet her er, at forholdet mellem de to dele af Bibelen ikke er et tese-antitese-forhold, men derimod en sammenhængende fortælling om frelseshistorien fra velsignelse til velsignelse. Det kan illustreres på denne måde:

Bibelen indeholder et sammenhængende frelseshistorisk plot, der udvikler sig fra skabelsens paradisvelsignelse (1 Mos 1-2) over syndefaldets forbandelseskatastrofe (1 Mos 3) til udvælgelsen af Abraham og Israel som første led i virkeliggørelsen af Guds plan om genindførelsen af velsignelsen (1 Mos 12) og videre frem til Messias' forbandelsedød på korset til menneskers forløsning fra Guds vrede (Gal 3) og så slutmålet for det hele: Messias' ophævelse af al forbandelse og genindførelse af velsignelsen på den nye jord (Åb 21-22).

Hvis denne forståelse af den helbibelske sammenhæng accepteres, er kristne kommet rigtigt langt i forhold til at tage stilling til den ældgamle strid i kirken mellem kirketolkningen og Israeltolkningen af Bibelens Israelsprofetier.

Kirketolkningen eller Israeltolkningen?

Hvordan skal kristne forstå Femte Mosebog 30 og de mange øvrige bibelske profetier om Israels fremtid? Handler de i virkeligheden om den kristne kirke? Eller handler de om Israels folk og land? Hvis udgangspunktet er den helbibelske frelseshistorie, blev Israel udvalgt af Gud til at være hans redskab til at genindføre velsignelsen for alle folk på jorden. Men ifølge Det Nye Testamente sker det først, når Jesus som Messias kommer igen for at skabe en ny jord. Derfor må Israels folk fortsat være Guds udvalgte folk, det vil sige Guds frelseshistoriske redskab.

Israels vedblivende status som Guds udvalgte folk bliver bekræftet i begge dele af Bibelen. Profeten Jeremias fastslår i forbindelse med Jerusalems ødelæggelse og israelitternes eksil i 586 f.Kr., at Israels folk vil forblive at være Guds folk, så længe naturlovene er i kraft:

Dette siger Herren,
han som satte solen til at lyse om dagen
og bestemte månen og stjernerne til at lyse om natten,

han som pisker havet op, så bølgerne larmer,
Hærskarers Herre er hans navn:
Kun hvis disse mine bestemmelser kunne brydes, siger Herren, ville Israels slægt ikke længere bestå som mit folk. Dette siger Herren: Kun hvis himlen deroppe kunne måles og jordens grundvolde dernede kunne udforskes, ville jeg forkaste hele Israels slægt for alt det, de har gjort, siger Herren.²⁸

Paulus siger tilsvarende, at den kendsgerning, at flertallet af det jødiske folk på hans tid ikke troede, at Jesus var Messias, ikke ændrer ved Israels rolle som Guds udvalgte folk:

Jeg spørger nu: Har Gud da forkastet sit folk? Aldeles ikke! Jeg er jo selv israelit, af Abrahams slægt, af Benjamins stamme. Gud har ikke forkastet sit folk, som han først har vedkendt sig.

Men hvis Israels folk stadig er Guds folk, er den kristne kirke jo ikke "det sande Israel", der erstatter det jødiske folk som Guds frelseshistoriske redskab. Så gælder de bibelske profetier stadig Israels folk og Israels land.

Femte Mosebog 30 forudsiger, at Israels folk til sidst i verdenshistorien skal vende tilbage til deres land og få et fornyet gudsforhold. Tolket ud fra en helbibelsk, frelseshistorisk ramme giver det rigtig god mening. Ligesom Gud brugte Israels folk og land som scenen for Messias' første komme, vil han gøre det ved Messias' andet komme. Konklusionen af en helbibelsk, frelseshistorisk læsning af Bibelen er derfor, at kirketolkningen tager fejl. Kristne skal læse Israelsprofetierne som gældende Israels folk og land. Denne konklusion er i overensstemmelse med, at Det Nye Testamente fastslår, at Jesus ved sit komme ikke ophævede, men tværtimod stadfæstede det, Gud havde lovet Israels folk: "Hvad jeg siger, er, at Kristus er blevet tjener for de omskårne [det vil sige jøderne] for at vise, at Gud har talt sandt, og for at stadfæste løfterne til fædrene [det vil sige Israels folks forfædre]."³⁰

Konsekvenser for synet på jøder og staten Israel

Blandt kristne findes meget forskellige syn på forholdet til det jødiske folk og staten Israel. De ekstreme yderpunkter er, som vi så i indledningen, på den ene side en ubetinget støtte til den israelske bosætterbevægelse kombineret med et had til palæstinensere og på den anden side et antisemitisk had til jøder og staten Israel. En kristen Israeltolkning af de bibelske profetier om Israels fremtid, der bygger på en frelseshistorisk læsning af Bibelen, umuliggør begge de ekstreme yderpunkter. Når Israels folk er udvalgt til at være Guds redskab i den store frelseshistoriske plan, bør kirken tage skarp afstand fra enhver form for antisemitisme. Flertallet af jøder er ikke enige i kristnes tro på, at Jesus er Messias. Det er en væsentlig uenighed, men det ændrer ikke ved Israels folks rolle i frelseshistorien. Den rolle må fremkalde taknemlighed hos kristne i forhold til det jødiske folk. Kirkelig antisemitisme er en frontal modsigelse af den kristne kirkes bibelske udgangspunkt.

At de bibelske Israelsprofetier stadig gælder Israels folk

og land, giver kristne grund til at glæde sig over de sidste 140 års aliya og staten Israels oprettelse for 70 år siden. Men udover disse generelle konsekvenser af Israeltolkningen er det misbrug at bruge de bibelske profetier som rettesnor for konkret politik i dag.³¹ Når kristnes sympati for det jødiske folk og staten Israel udarter til had til palæstinenserne eller til antiarabisk racisme eller dæmonisering, er det i fuldstændig modsætning til det bibelske udgangspunkt. Ifølge det er Israel udvalgt, fordi Gud ønsker at velsigne alle mennesker af alle folkeslag. Derfor er det en tragisk undsigelse af hele det bibelske grundlag for udvælgelsen af Israel, hvis udvælgelsen bruges til at fremme racisme og had til andre.

Konklusionen på en kristen Israeltolkning af de bibelske profetier om Israel læst i lyset af en helbibelsk frelseshistorie er håb for både det jødiske folk og alle andre folk. Det kan næppe sammenfattes bedre end med profeten Jeremias' ord: "Jeg ved, hvilke planer jeg har lagt for jer, siger Herren, planer om lykke, ikke om ulykke, om at give jer en fremtid og et håb."³²

LITTERATUR

Andersen, Ole

2016 *Slutspillet om Israel: Bibelens profetier og verdenshistorien*. Fredericia: Logos Media i samarbejde med Ordet og Israel 2016.

2017 "»Skriften alene« i lyset af Det Nye Testaments jødiske baggrund". *Ordet & Israel* oktober 2017, s. 13-17. Tilgængelig online: www.ordetogisrael.dk/bibelske-emner-6/skriften-alene-i-lyset-af-det-nye-testamentets-joediske-baggrund (2018-06-06)

Barkun, Michael

1997 *Religion and the Racist Right: The Origins of the Christian Identity Movement*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press 1997.

Bennett, Ramon

2005 *Det store bedrag – myten om det palæstinensiske folk*. København: Bertha Publishing 2005.

Craigie, Peter C

1976 *The Book of Deuteronomy*. Grand Rapids: William B. Eerdmans 1976.

Israels Røst

Tidsskrift, udgives af det norske "Stiftelsen for Bibelen og Israel".

McDermott, Gerald R. (ed.)

2016 *The New Christian Zionism: Fresh Perspectives on Israel & the Land*. Downers Grove: InterVarsity Press 2016.

Notley, R. Steven og Ze'ev Safrai
2011 *Parables of the Sages: Jewish Wisdom from Jesus to Rav Ashi*. Jerusalem: Carta 2011.

Simonsen, David
1928 *Jødiske eventyr og legender*. Opr. 1928 men senere genudgivet som Borgens Billigbøger 54, uden årstal.

Vlach, Michael J.
2010 *Has the Church Replaced Israel? A Theological Evaluation*. Nashville: B&H Publishing Group 2010.

NOTER

1. Bennett 2005 (se for eksempel kapitlet "Den arabiske mentalitet" s. 19-34). Desuden talrige eksempler i det norske tidsskrift *Israels Røst*, for eksempel indlæg af Gro Wenske og Bruno Wenske februar 2005 (s. 6-7) og marts 2005 (s. 2 og 6-7).
2. Barkun 1997, s. 121-196.
3. Denne artikel er baseret på min bog *Slutspillet om Israel* (2016) og gengiver et af bogens hovedsynspunkter.
4. Se også 3 Mos 26 og 5 Mos 4,25-31.
5. Craigie 1976, s. 22-24.
6. 5 Mos 28 vers 1 og 15.
7. 5 Mos 4,30. Det Danske Bibelselskabs autoriserede oversættelse (1992): "engang i fremtiden". Bent Melchior's oversættelse (1987): "Når tidens fylde kommer".
8. Jeremias 29,14.
9. Amos 9,14-15.
10. Andersen 2017.
11. Vlach 2010, s. 35-76 og McDermott 2016, s. 33-44.
12. Andersen 2016, s. 106-112 og 161-169.
13. Pietismen var en bevægelse, der opstod i slutningen af 1600-tallet. Den lagde i højere grad vægten på det kristne *liv* end på den kristne *lære*, som havde stået i fokus under ortodoksien i 1500- og 1600-tallet. På mange måder var chasidismen i østeuropæisk jødedom en parallel til pietismen i den lutherske kristenhed.
14. Særligt i dele af Indre Mission og i Luthersk Missionsforening var der et positivt syn på det jødiske folks vedblivende status som Guds folk.
15. Josva 24,2. Jævnfør den rabbiniske tradition om, at Abrahams far solgte afgudsbilleder. Simonsen 1928, s. 15-17.
16. 1 Mos 12,1-3.
17. For eksempel Es 44,1f; Sl 149,2.
18. 1 Mos 1 vers 4, 10, 12, 18, 21, 25 og 31.
19. 1 Mos 1 vers 22 og 28; 2,3.
20. Tosefta Sanhedrin 8,7-9, jævnfør Notley og Safrai 2011, s. 87-88.
21. 1 Mos 3,14 og 3,17. Konsekvenserne er beskrevet i 1 Mos 3,16-24.
22. 1 Mos 4,9-16; 5,29; 6,5-7; 6,11-13; 8,21.
23. Gal 3,13-14.
24. Es 53,5-6. Afsnittet omfatter Es 52,13-53,12.
25. ApG 8,26-39.
26. Åb 22,2-3.
27. Åb 21,3-4.
28. Jer 31,35-37.
29. Rom 11,1-2.
30. Rom 15,8 jævnfør ApG 3,21.
31. Andersen 2016, s. 200-218.
32. Jer 29,11.